

TEPAV Tütün Kontrolü Politikaları İzleme Bülteni Eylül 2023¹

Bu haber bülteni, TEPAV tarafından Türkiye’de tütün ürünleri kullanımı ile ilgili veri ve bilgilerin düzenli aralıklarla paylaşımı amacı ile hazırlanmıştır. Söz konusu İzleme Bülteni’nin ilk sayısı, TEPAV tarafından Şubat 2022’de yaptırılan anket bulguları ile Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) (Global Adult Tobacco Survey - GATS) Türkiye sonuçlarının karşılaştırmalı analizini içermektedir.

Türkiye’de tütün ürünleri tüketiminin ayrıntılı analizinde, ulusal düzeyde temsil özelliği olan anketler aracılığıyla elde edilen mikro veriler esas alınmaktadır. Diğer birçok veri kaynağına kıyasla, farklı ülkelerde tütün kullanımını izleyen ulusal düzeydeki anketler, farklı yıllarda değişen örneklem koşullarında yürütülmektedir ve dolayısıyla ülkeler arasında güncel standardizasyon söz konusu olamamaktadır. Bu bültende, Türkiye’deki tütün kullanım trendlerini daha ayrıntılı olarak analiz edebilmek amacıyla TEPAV tarafından yaptırılan anket çalışmasının sonuçları kullanılmıştır. Anket çalışması, Şubat, Haziran, Ekim ve Aralık 2022’de Türkiye’nin 12 NUTS-1 bölgesini temsilen 12 ilde (İstanbul (TR1), Balıkesir (TR2), İzmir (TR3), Bursa (TR4), Ankara (TR5), Antalya (TR6), Kayseri (TR7), Samsun (TR8), Trabzon (TR9), Erzurum (TRA), Malatya (TRB), Gaziantep (TRC)) ve 2000 katılımcıyla bilgisayar destekli olarak telefon anketi şeklinde yapılmıştır.

Ülkemizde tütün ürünleri kullanımı ile ilgili en güncel resmi verilerin 2019 TÜİK Türkiye Sağlık Araştırması² ve 2016 Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) verileri olması ve o tarihten sonra bu kapsamda resmi bir çalışma bulunmaması nedeniyle TEPAV’ın araştırması önemli ve anlamlıdır. Mevcut veri kaynaklarının avantajları ve dezavantajları göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmada, farklı demografik gruplarda tütün kullanım oranı, başlama yaşı, bırakma eğilimleri vb. hususlara ilişkin ayrıntılı istatistikler için KYTA mikro veri setlerinin karşılaştırmaya dâhil edilmesine karar verilmiştir. Türkiye’de tütün ürünleri kullanımını ölçmeye yönelik gerçekleştirilen dört anketin toplulaştırılmış sonuçları, 2012 ve 2016 KYTA sonuçları ile kıyaslanarak tartışılacak ve değerlendirilecektir.

1. Tütün Kullanım Oranları ve Genel Bilgiler

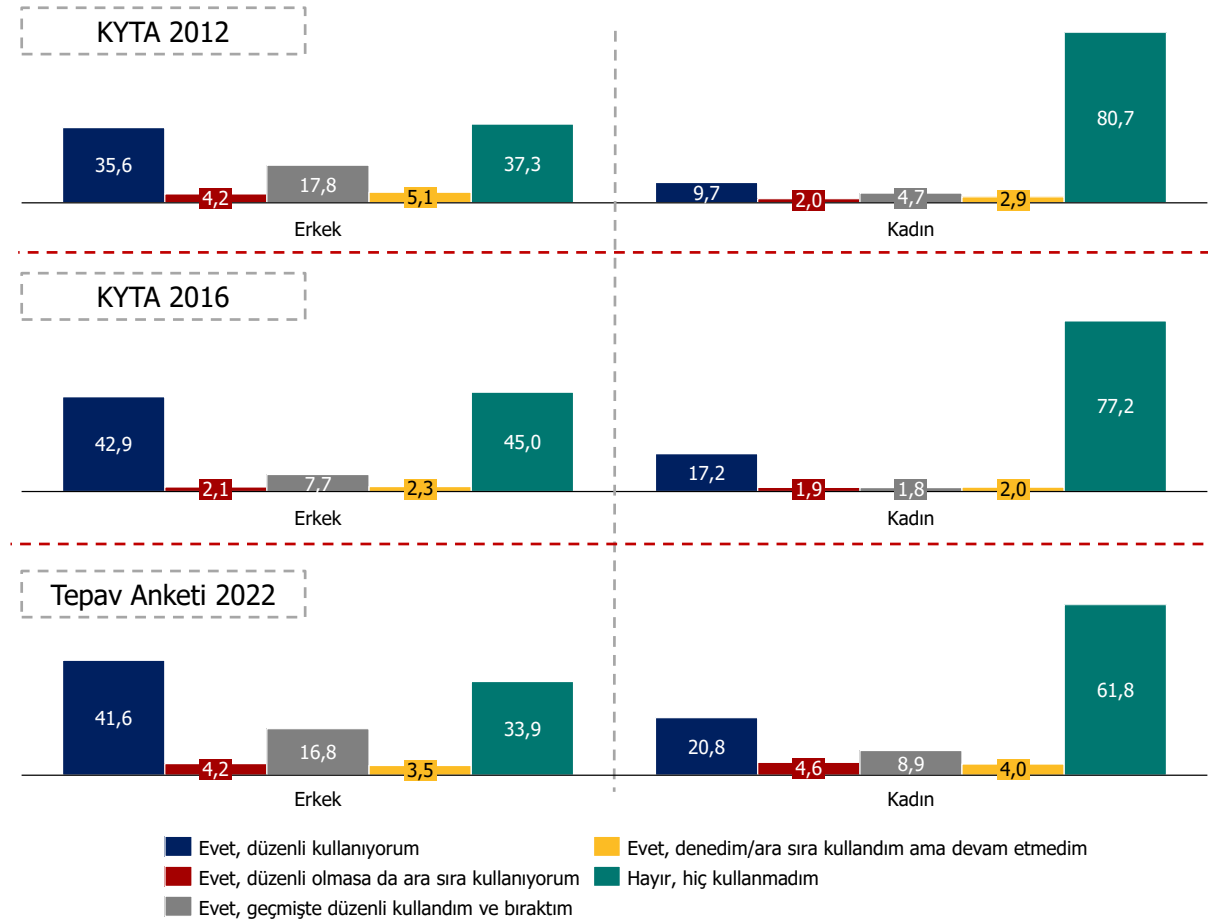
Katılımcılar tütün ürünü kullanma durumuna göre beş farklı kategoriye ayrılmıştır: “her gün kullananlar”, “ara sıra kullananlar”, “geçmişte kullanmış olanlar”, “denemiş/ara sıra kullanmış ama devam etmemiş olanlar” ve “hiç kullanmayanlar”. Kullanıcıların büyük çoğunluğunun her gün tütün kullandığı, tütün ürünlerini her gün değil ara sıra kullananların payının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

2022 TEPAV verileri hem erkeklerde hem de kadınlarda hiç tütün ürünü kullanmamış olanların oranının hızla düştüğüne işaret ederken, düzenli sigara kullananların oranı artmaktadır. Sigara

¹ Proje destek ve teşekkür beyanı: Bu çalışma, ABD’de kâr amacı gütmeyen bir 501(c)(3) özel vakfı olan Foundation for a Smoke-Free World, Inc. (“FSFW”) tarafından sağlanan bir hibe ile finanse edilmiştir. Bu çalışmanın planlanmasında veya yürütülmesinde veri analizinde veya sonuçların yayınlanmasında FSFW’nin hiçbir rolü yoktur.

kullanıcıların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde (Şekil 1) açıkça görülmektedir ki kadınların sigara kullanım yüzdesi, erkeklere oranla oldukça düşüktür. Özellikle, hiç sigara kullanmamış erkek ve kadınların arasında belirgin bir fark vardır. Buna karşılık hiç sigara kullanmamış olma oranı erkeklerde 2012’de yüzde 37,3’den, 2022’de yüzde 33,9’a düşerken, kadınlarda yüzde 80,7’den yüzde 61,8’e düşmüştür. Düzenli kullanıp bırakmış olanların oranı ise erkeklerde 2012’de yüzde 17,8 iken, 2022’de yüzde 16,8’e düşmüş, kadınlarda ise yüzde 4,7’den yüzde 8,9’a yükselmiştir. Geçmişte düzenli olarak tütün kullanmış ve bırakmış olan erkeklerin oranı 2012 yılından 2016 yılına azalırken 2022 yılında tekrar artmıştır. Kadınlarda ise bu oran 2012’den 2022’ye kadar düzenli olarak artmıştır. Kadınlar arasında düzenli kullanıcıların oranı, 2012 yılından bu yana düzenli olarak artarken, hiç kullanmadım diyenlerin oranı yıllar içinde azalmıştır.

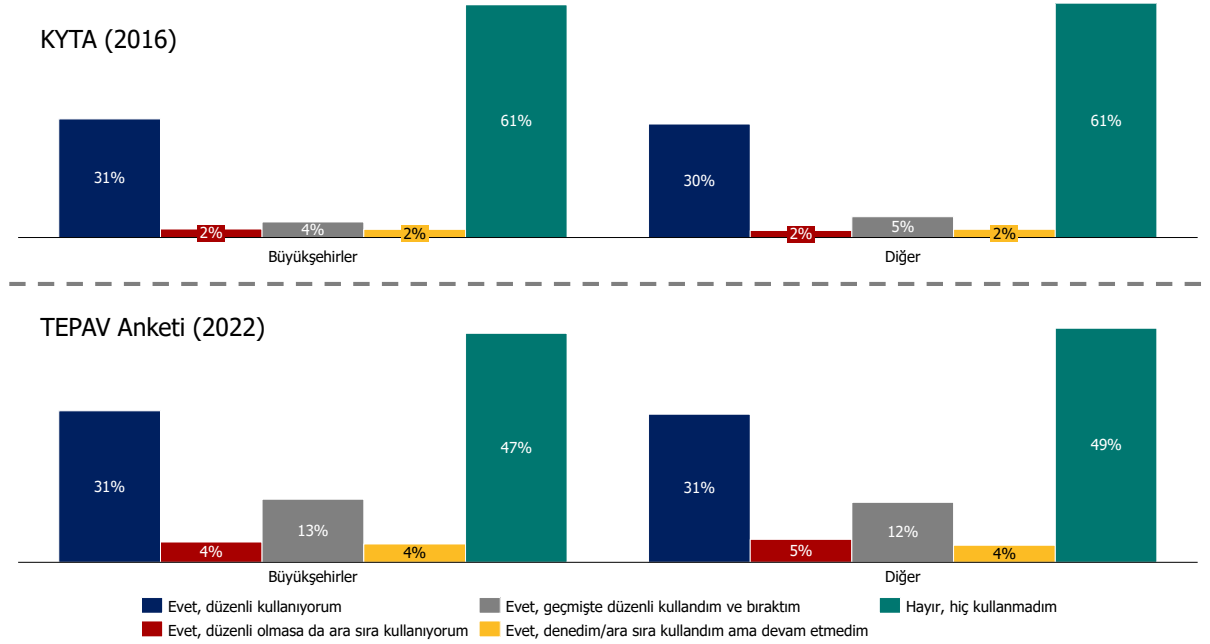
Şekil 1. “Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı?” sorusuna verilen yanıtların oranı, 2012, 2016, 2022, %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Büyükşehirlerde düzenli sigara kullananların oranı diğer iller ile kıyaslandığında belirgin bir fark gözlenmemektedir. 2022 yılında, Ankara, İzmir ve İstanbul illerinin toplulaştırılmış verileri diğer dokuz il olan Antalya, Balıkesir, Bursa, Gaziantep, Kayseri, Samsun, Trabzon, Erzurum ve Malatya ile kıyaslandığında düzenli olarak sigara kullananların oranının aynı olduğu gözlemlenmiştir. 2016 yılında yapılan KYTA anketiyle karşılaştırıldığında ise, büyükşehirler ve diğer iller arasındaki farkın, aradan geçen sürede anlamlı olarak değişmediği ifade edilebilir (Şekil 2).

Şekil 2. "Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı?" sorusuna verilen yanıtların büyükşehirlerdeki* oranı, 2016, 2022, %

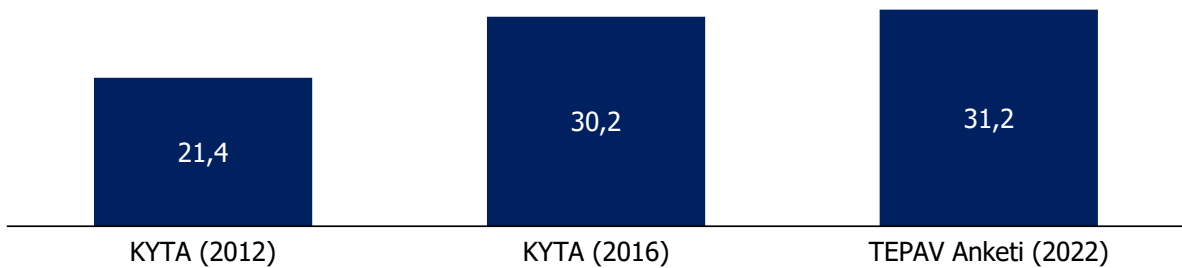

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

*Büyükşehirler; İstanbul, Ankara, İzmir olarak toplulaştırılmıştır.

TEPAV 2022 anketinin bulgularına göre, Türkiye’de yetişkinlerin yüzde 31,2’si günlük olarak düzenli sigara kullanmaktadır. KYTA verilerine göre Türkiye’de 15 yaş ve üstü bireylerin 2012 yılında yüzde 21,4’ü, 2016 yılında yüzde 30,2’si tütün kullanıcısıyken, TEPAV verilerine göre bu oran 2022 yılında 31,2 olarak ölçülmüştür. Geçmiş yıllarda gerçekleştiren KYTA verileriyle karşılaştırıldığında, günlük olarak tütün kullanan kişilerin payındaki artış dikkat çekmektedir (Şekil 3)

Şekil 3. Günlük olarak sigara kullananların oranı, 2012, 2016, 2022, %

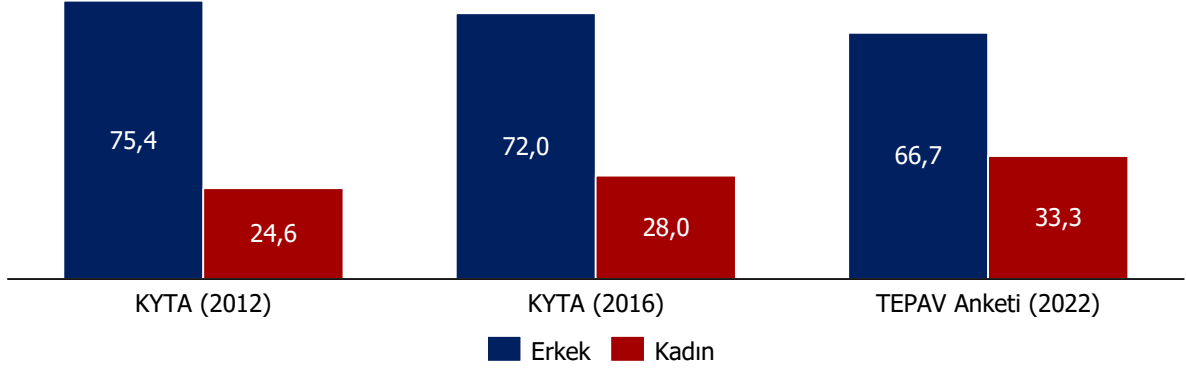

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Yıllar içerisinde düzenli sigara kullanan erkeklerin oranı düşerken, kadınların oranı artmıştır. Düzenli sigara kullananların cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde, sigara içen kadınların oranı KYTA 2012 anketinde yüzde 24,6, KYTA 2016 anketinde yüzde 28,0, TEPAV 2022 anketinde ise yüzde 33,3 olarak gözlenmiştir. KYTA ve TEPAV verileri ortak bir şekilde ele alındığında, 2012-2022 arasında ki on yıl

içerisinde, her yıl erkeklerin yaklaşık yüzde 1,15'i sigarayı bırakırken, kadınlarda yaklaşık yüzde 3,53'lük bir artış söz konusudur (Şekil 4).

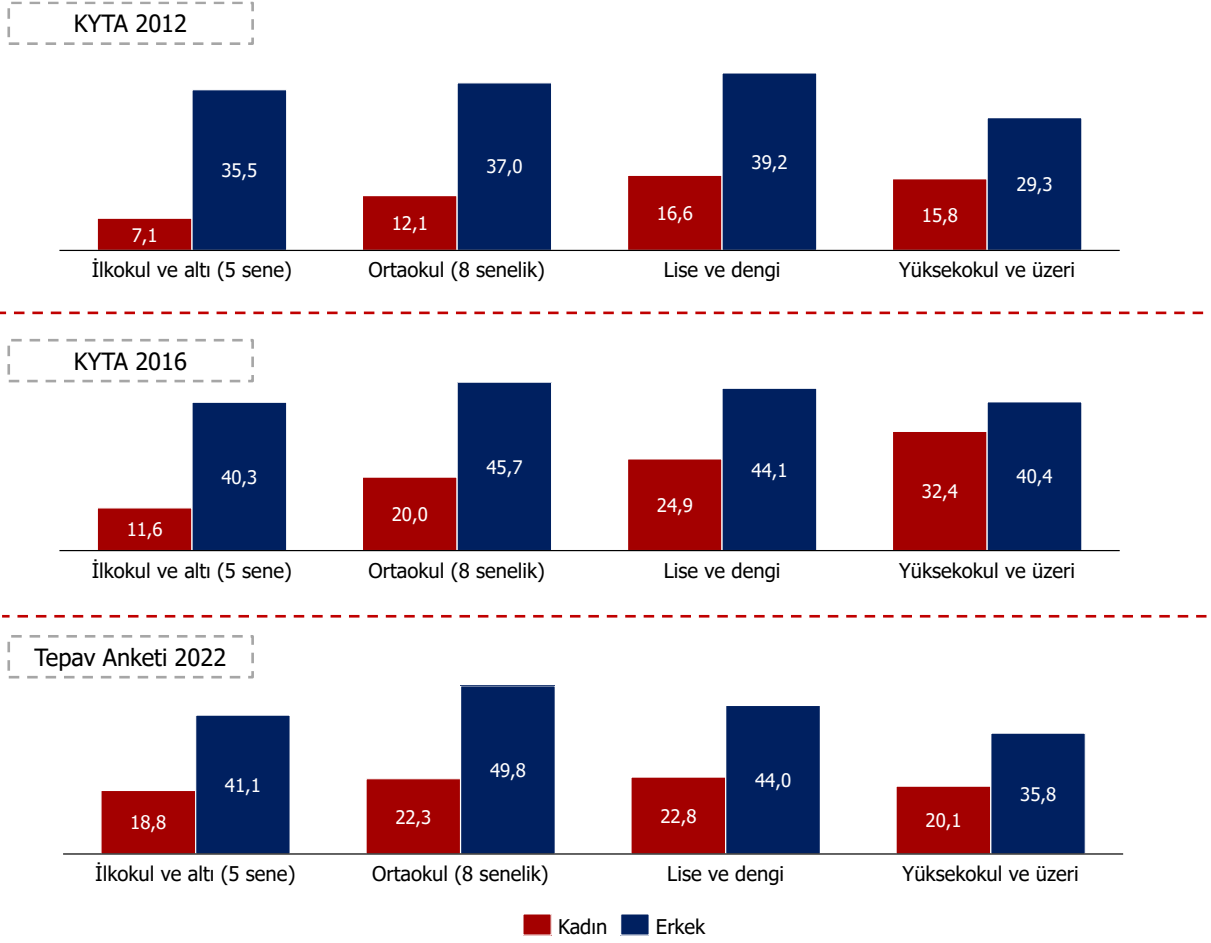
Şekil 4. Sigara kullananların cinsiyetlere göre dağılımı, 2012, 2016, 2022, %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigara kullanımı eğitim seviyelerine göre incelendiğinde, kadınlarda en yüksek sigara kullanım oranının lise ve dengi eğitim seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. 2022 yılında yapılan TEPAV anketine göre sigara kullanımı en yüksek olan eğitim grubu erkeklerde sekiz senelik ilköğretim mezunlarıyken kadınlarda lise ve dengi okul mezunlarıdır (Şekil5). Bununla birlikte, ilkokul ve altı eğitimli hem kadınların hem de erkeklerin sigara kullanım oranları 2012 yılından bu yana artış göstermiş ve son yıllarda da yüksek seviyesini korumuştur. Diğer yandan, erkeklerde sigara kullanımı ve eğitim seviyesi arasındaki bağlantı kadınlara kıyasla daha zayıf görünmekte, eğitim seviyesi arttıkça kullanım oranı sınırlı bir miktar azalmaktadır.

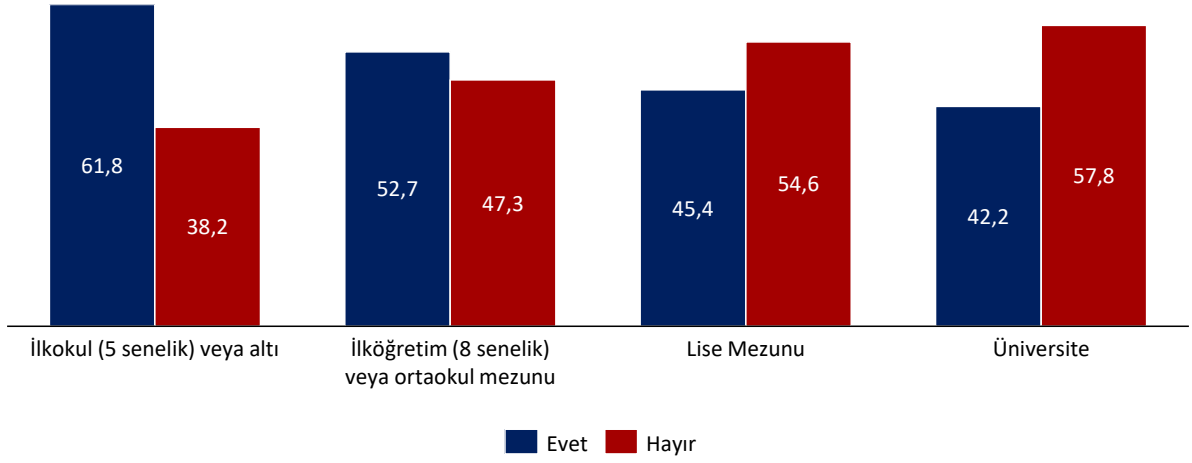
Şekil 5. Eğitim seviyesine göre “Sigara kullanıyor musunuz veya geçmişte kullandınız mı? sorusuna «Evet, düzenli kullanıyorum» cevabı verenlerin cinsiyete göre dağılımı, 2012, 2016, 2022, %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Eğitim seviyesi arttıkça sigarayı bırakma istekliliği azalmaktadır. Şekil 6’da görüldüğü gibi eğitim seviyelerine göre katılımcıların sigara bırakma istekleri karşılaştırıldığında üniversite mezunlarının yüzde 57,8’i sigarayı bırakmak istemediğini belirtirken, bu oran ilkokul veya altı mezun grubunda yüzde 38,2’dir.

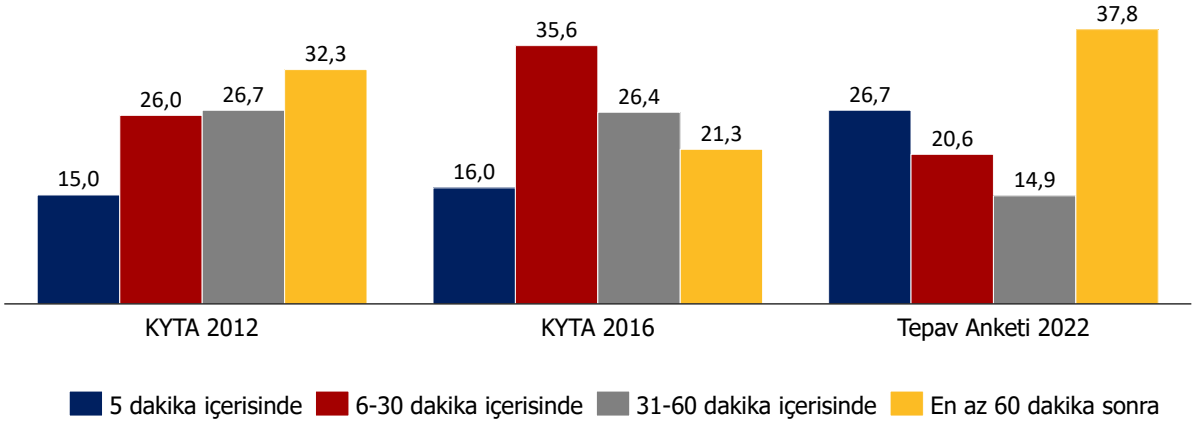
Şekil 6. Eğitim seviyesine göre “Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtların dağılımı, 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Düzenli kullanıcılar arasında, günün ilk sigarasını uyandıktan sonra 5 dakika içerisinde içenlerin oranında artış gözlenmektedir. Kişinin uyandıktan sonra ilk sigarayı ne zaman içtiği, bağımlılık seviyesine işaret eden bir gösterge olarak görülmektedir. Uyandıktan sonra ilk sigarasını 5 dakika içinde içen kullanıcıların oranı KYTA 2012 anketinde yüzde 15 iken, 10 yılda 11,7 puan artış göstererek yüzde 26,7'ye ulaşmıştır (Şekil 7).

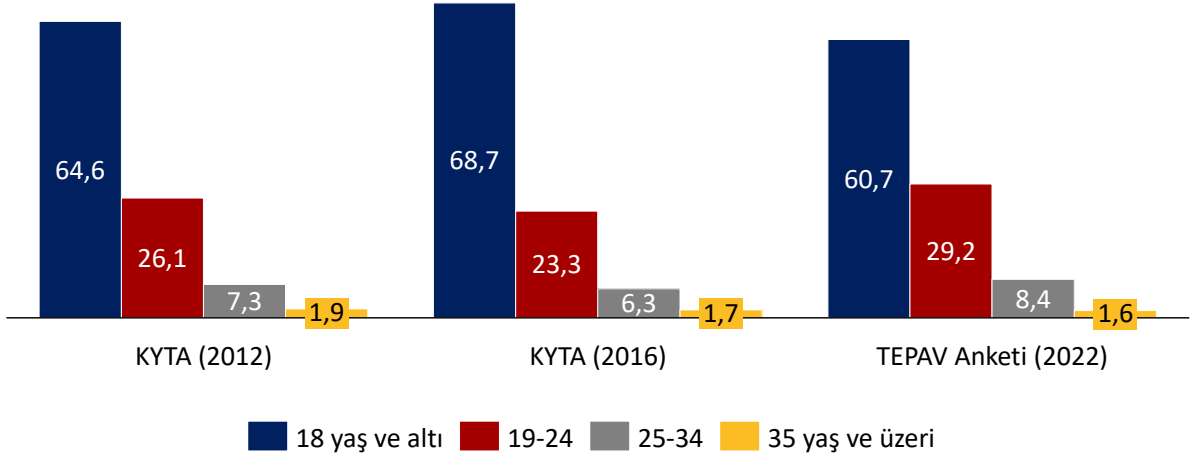
Şekil 7. Uyandıktan sonra ilk sigarayı içme süresi (2012, 2016, 2022), %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigaraya 18 yaşından önce başlayanların oranı, yıllar içerisinde azalmasına rağmen, söz konusu oran halen oldukça yüksektir. 2012 ve 2016 KYTA bulgularına göre, sigara içen kişilerin sırasıyla yüzde 64,6'sı ve yüzde 68,7'si sigaraya 18 yaşından önce başlamıştır. 2022 yılında yapılan ankette ise bu oranın yüzde 60,7'lere kadar düştüğü, sigaraya başlama yaşının 19-24 ve 25-34 yaş aralıklarına, diğer bir deyişle lise eğitimi sonrasında kaydığı gözlenmektedir (Şekil 8).

Şekil 8. Sigaraya başlama yaşı, 2012, 2016, 2022, %

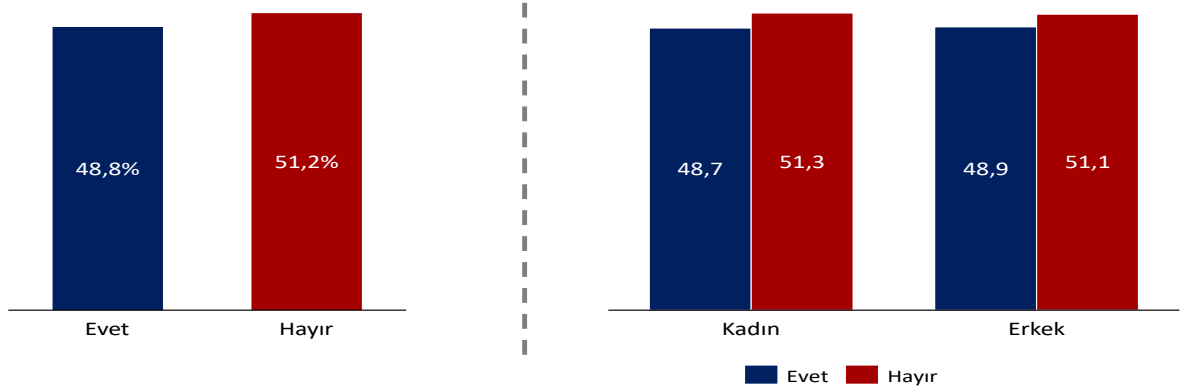

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

2. Tütün Kullanımını Bırakma

Sigara kullanımını bırakma istekliliği bakımından cinsiyetler arasında çarpıcı bir fark görülmemiştir. Şekil 9'da görüldüğü gibi "Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?" sorusuna genelde yüzde 48,8 oranında evet yanıtı verilirken kadınlarda bu oran yüzde 48,7, erkeklerde ise yüzde 48,9 olarak ölçülmüştür.

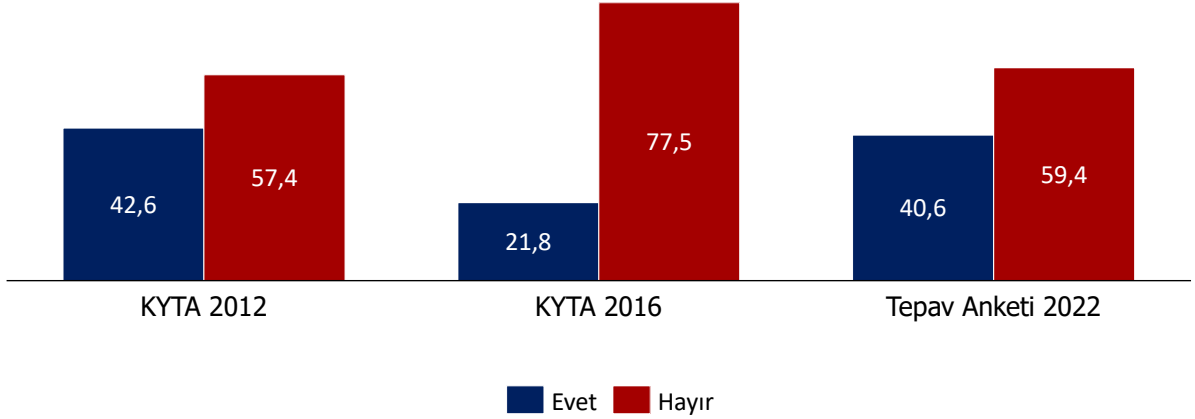
Şekil 9. "Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?" sorusuna verilen yanıtlar, 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigara kullanıcıları arasında son 12 ay içerisinde sigarayı bırakmayı deneyenlerin payı zaman içerisinde artış göstermiştir. KYTA 2012 (yüzde 42,6) ve 2016 (yüzde 21,8) bulgularıyla karşılaştırıldığında, 2022 TEPAV anketinde (Şekil10) bu oran yüzde 40,6 olarak 2016 yılına kıyasla daha yüksek seviyede ölçülmüştür.

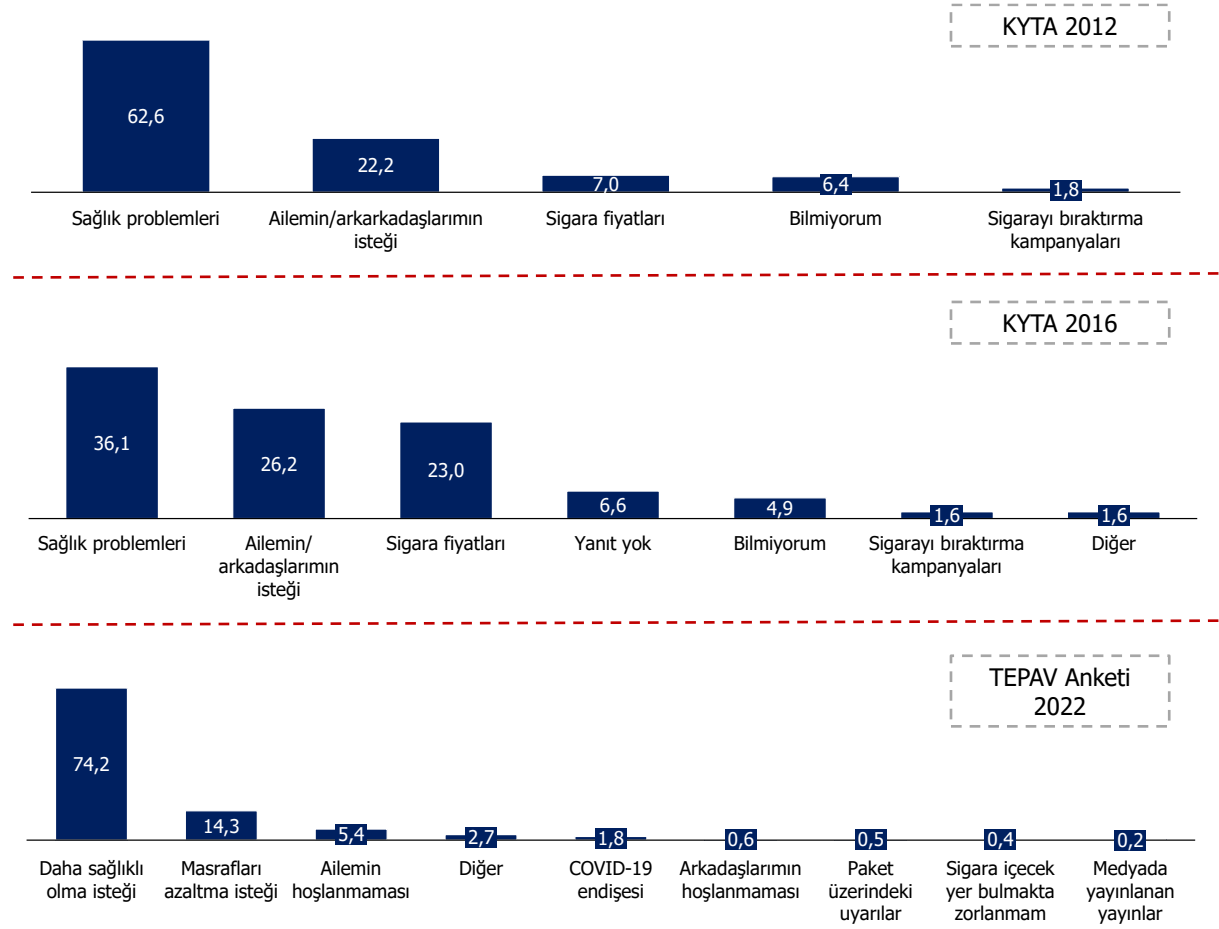
Şekil 10. "Son 12 ay içerisinde sigarayı bırakmayı denediniz mi?" sorusuna verilen yanıtlar, 2012, 2016, 2022, %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sağlık problemleri/daha sağlıklı olma isteği sigarayı bırakmak istemede temel motivasyon olarak öne çıkmaktadır. "Sigarayı bırakmak istemenizin temel sebebi neydi?" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, en temel motivasyonun sağlık olduğu dikkat çekmektedir. KYTA verilerine göre sağlık problemlerini sırasıyla "ailemin/arkadaşlarımın isteği" ve "sigara fiyatları" takip ederken, "sigarayı bıraktırma kampanyaları" en düşük paya sahiptir. 2022 TEPAV anketinde, Covid-19 salgını şıklardan biri olarak sunulmuş ve yüzde 1,8 ile sigarayı bırakmak istemede beşinci sebep olduğu görülmüştür (Şekil11). "Sigara içecek yer bulmakta zorlanmam" ve "medyada yayınlanan yayınlar" sırasıyla yüzde 0,4 ve yüzde 0,2 ile en düşük sebepler olarak dikkat çekmektedir. 2012 ve 2016 anket bulgularından farklı olarak 2022 anketinde "masrafları azaltma isteği" ikinci şık olarak "ailemin hoşlanmaması"nın önüne geçmiş, bu durum sigara fiyatlarında yaşanan artışın bir motivasyon olabileceğini göstermiştir.

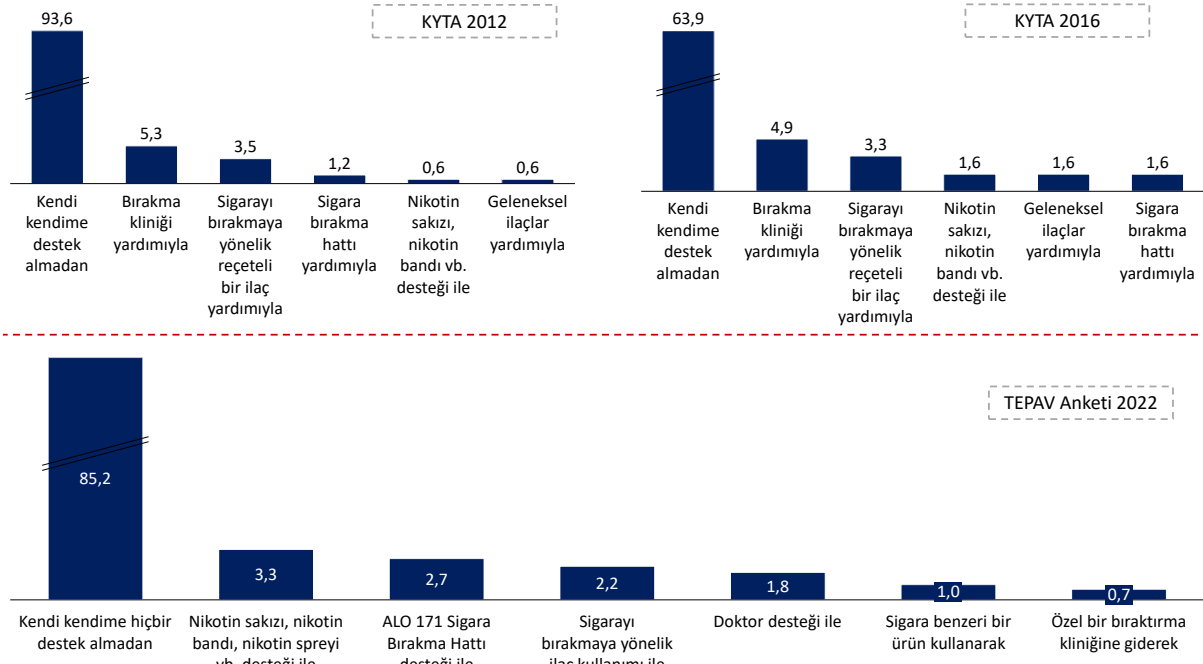
Şekil 11. "Sigarayı bırakmak istemenizin temel sebebi neydi?" sorusuna verilen yanıtlar, 2012, 2016, 2022, %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigara kullanıcıları arasında son 12 ay içinde bırakmayı deneyenlerin çoğu kendi kendine destek almadan bırakmayı denemiştir. KYTA 2012 anketi verilerine göre kullanıcıların yüzde 93,6'sı, 2016 anketi verilerine göre ise yüzde 63,9'u kendi kendine hiçbir destek almadan tütün kullanımını bırakmaya çalışırken bu oran 2022'de yüzde 85,2'dir (Şekil12). TEPAV anketi verilerine göre katılımcıların yüzde 3,3'ü "nikotin sakızı, nikotin bandı, nikotin spreyi vb. desteği ile", yüzde 2,7'si ise ALO 171 "Sigara Bırakma Danışma Hattı"nı kullanmış, bunu sırasıyla "sigarayı bırakmaya yönelik ilaç kullanımı" ve yüzde 1,8 oran ile "doktor desteği" cevapları takip etmiştir. KYTA 2012 ve 2016 anket verilerinde "bırakma kliniği yardımı" ikinci yöntem olarak dikkat çekmekte olup bunun 2022 yılı TEPAV anketinde yüzde 0,7 ile en az başvurulan yöntemlerden biri olduğu gözlenmektedir.

Şekil 12. “Son 12 ay içinde tütün kullanmayı bırakmak için aşağıdakilerden herhangi birini kullandınız mı?” sorusuna verilen yanıtlar, 2012, 2016, 2022, %

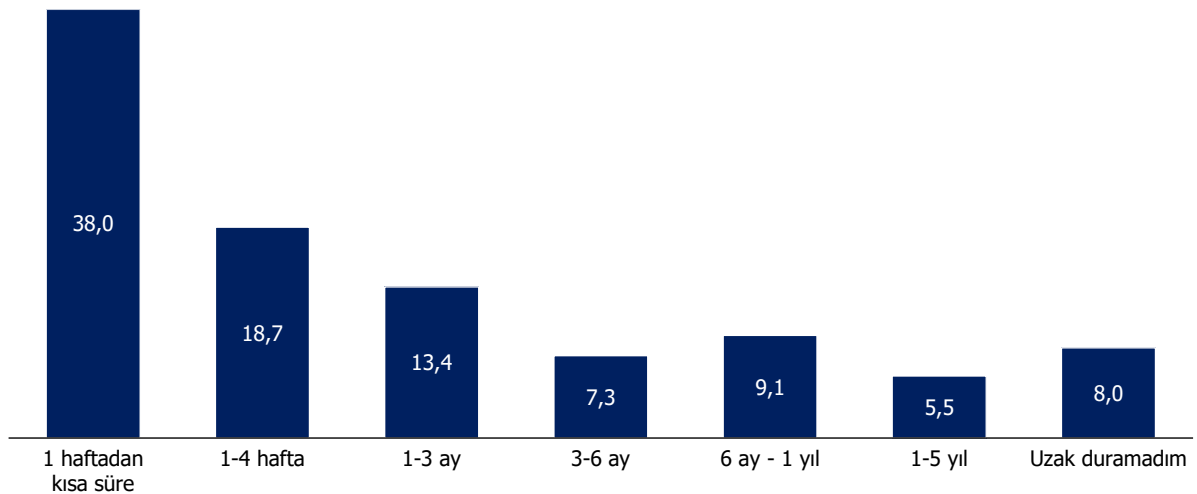

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigara kullanımını bıraktıktan sonra sigaradan uzak kalma süresi katılımcıların çoğunluğu için bir haftadan kısadır.

Şekil 13’de görüldüğü gibi “Sigarayı en son bırakmayı denediğinizde ne kadar süre sigaradan uzak durdunuz?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların yüzde 38,0’i, 1 haftadan kısa bir süre sigaradan uzak kalabildiğini belirtmiştir. Katılımcıların yüzde 18,7’si sigaradan 1-4 hafta arası uzak kalabilirken, yüzde 8,0’i sigaradan uzak duramadıklarını belirtmiştir.

Şekil 13. “Sigarayı en son bırakmayı denediğinizde ne kadar süre sigaradan uzak durdunuz?” sorusuna verilen yanıtlar, 2022, %

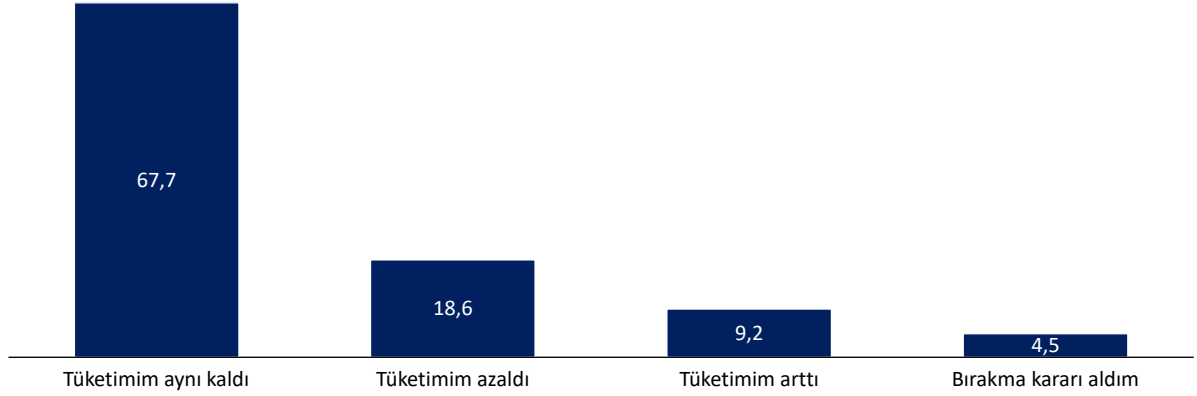

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

3. Ekonomi - Paket Sigara

Türkiye’de sigaralara uygulanan fiyat artışının tüketime etkisinin sınırlı kaldığı görülmüştür. “Son zamanlarda yapılan fiyat artışı tütün tüketiminizi etkiledi mi?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde yüzde 67,7 oran ile “tüketimim aynı kaldı” yanıtı öne çıkarken, kullanıcıların yüzde 18,6’sı tüketiminin azaldığını, yüzde 9,2’si tüketiminin arttığını, yüzde 4,5’i bırakmaya karar verdiğini belirtmektedir (Şekil 14).

Şekil 14. “Son zamanlarda yapılan fiyat artışı tütün tüketiminizi etkiledi mi?” sorusuna verilen yanıtlar, 2022, %

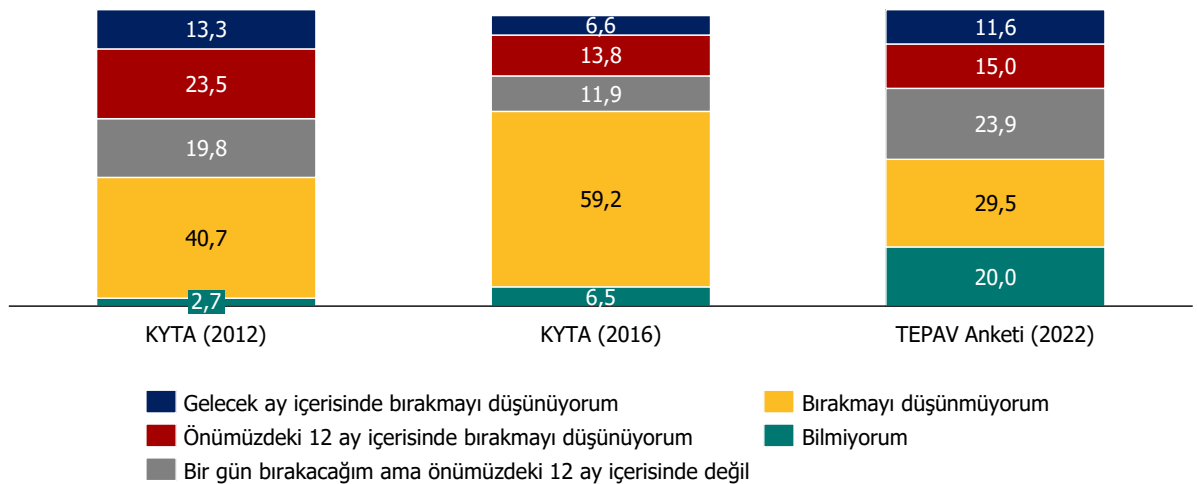

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

4. Tütün Kullanıcılarının Algısı

Sigarayı bırakma ile ilgili bir planları olup olmadığı sorulduğunda, bu konuya dair bilgisi olmadığını belirtenlerin oranı önceki anketlere göre daha yüksektir. Soruya “bilmiyorum” cevabı verenlerin yüzdesi 20,0, KYTA 2012 (yüzde 2,7) ve KYTA 2016 (yüzde 6,5) kıyasla oldukça yükselmiştir. Anket sonuçları kıyaslandığında bırakma planlaması ile ilgili belirgin bir eğilim görülmemektedir (Şekil 15). Ancak “bırakmayı düşünmüyorum” diyenlerin oranı, 2022 anketinde yüzde 29,5 ile KYTA 2012 (yüzde 40,7) ve KYTA 2016’ya (yüzde 59,2) göre belirgin bir şekilde azalmıştır .

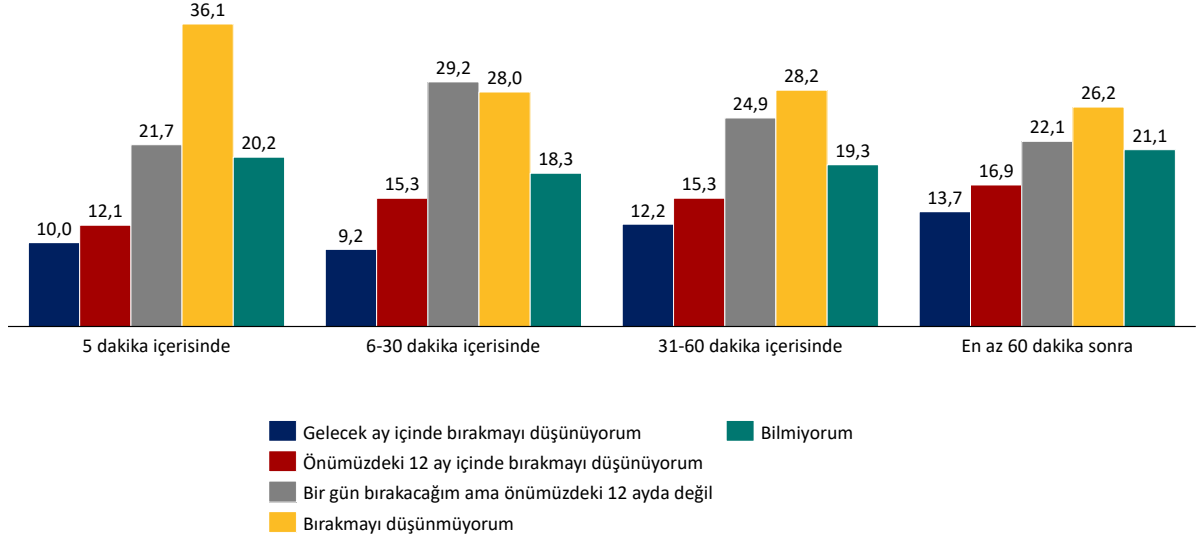
Şekil 15. "Aşağıdakilerden hangisi sigara bırakma konusundaki düşüncelerinizi en iyi şekilde tanımlar?" sorusuna verilen yanıtlar, 2012, 2016, 2022, %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Uyandıktan ilk 5 dakika içerisinde sigara içenler sigarayı bırakmayı düşünmemektedir (Şekil 16). Uyandıktan en az 60 dakika sonra sigara içen katılımcıların yüzde 13,7'si gelecek ay, yüzde 16,9'u ise ilk 1 yıl içerisinde sigarayı bırakmayı düşünmektedir. Bu eğilim uyandıktan sonra ilk 5 dakika içerisinde sigara içen katılımcılarda görülmemekte, ilk 5 dakika içerisinde sigara içenlerin yüzde 36,1'i sigarayı bırakmayı düşünmemektedir.

Şekil 16. "İlk sigaranızı uyandıktan ne kadar sonra içersiniz?" ve "Aşağıdakilerden hangisi sigara bırakma konusundaki düşüncelerinizi en iyi şekilde tanımlar?" sorularına verilen yanıtlar, 2022, %

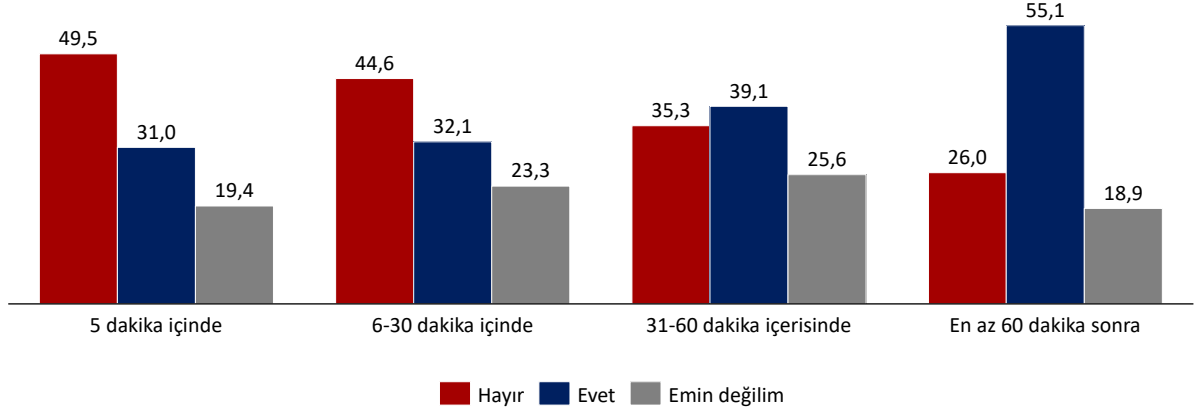

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Uyandıktan en az 60 dakika sonra sigara içen katılımcıların yarısından fazlası istedikleri an sigarayı bırakabileceklerini düşünüyor. "İlk sigaranızı uyandıktan ne kadar sonra içersiniz?" sorusuna verilen yanıtlar, "isteseniz şu anda sigarayı bırakabileceğinizi düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen yanıtlar ile birlikte değerlendirildiğinde, ilk sigarasını uyandıktan bir saat sonra içen katılımcıların sigarayı kolaylıkla bırakabileceklerine inandıkları gözlemlenmiştir. Benzer şekilde ilk sigaralarını en az yarım saat sonra içen katılımcıların yüzde 39,1'i sigarayı bırakabileceğini düşünürken, sigaralarını ilk 5 dakika ve 6-

30 dakika içerisinde içen katılımcıların arasında sigarayı bırakabileceklerini düşünmeyenler çoğunluktadır (Şekil 17).

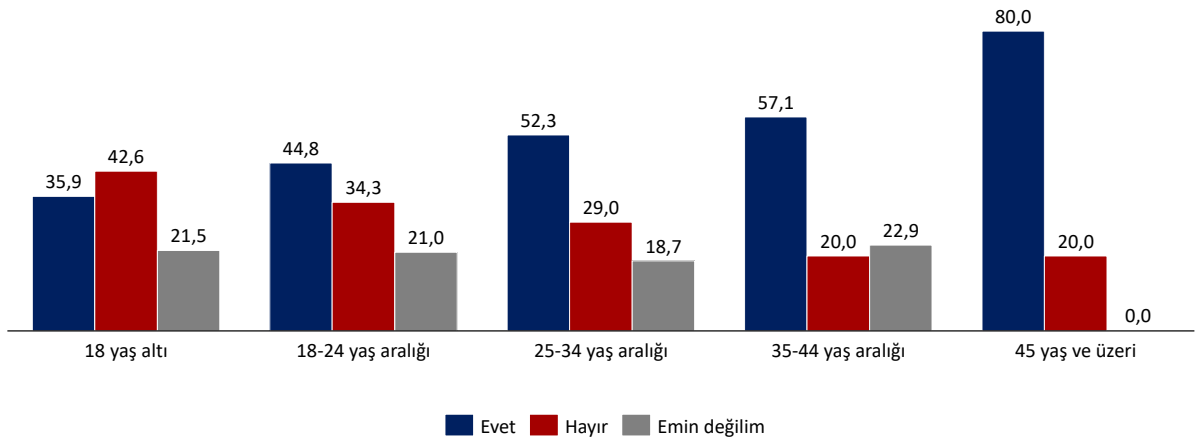
Şekil 17. "İlk sigaranızı uyandıktan ne kadar sonra içersiniz?" ve "İsteseniz şu anda sigarayı bırakabileceğinizi düşünüyor musunuz?" sorularına verilen yanıtlar, 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigara kullanmaya daha ileri yaşlarda başlayanların, sigarayı bırakabileceklerine olan inançları daha yüksektir. Şekil 18'de görüldüğü gibi başlama yaşı ile sigarayı bırakabilme inançları karşılaştırıldığında 45 yaşından sonra sigaraya başlayan katılımcıların yüzde 80,0'i sigarayı bırakabileceğini düşünürken bu oran 35-44 yaş aralığındaki katılımcılarda yüzde 57,1'dir. Sigara kullanmaya 18 yaşından önce başlayan katılımcıların yüzde 42,6'sı, 18-24 yaş aralığında başlayan katılımcıların ise yüzde 34,3'ü sigarayı istediği an bırakamayacağını düşündüğünü ifade etmiştir.

Şekil 18. "Kaç yaşınızdan beri sigara içiyorsunuz?" ve "İsteseniz şu anda sigarayı bırakabileceğinizi düşünüyor musunuz?" sorularına verilen yanıtlar, 2022, %

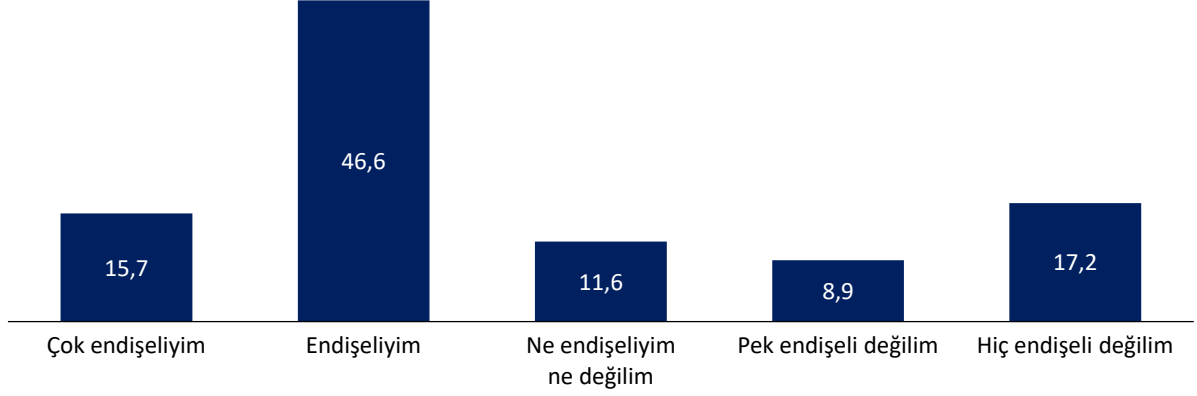

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Katılımcıların çoğunluğu (yüzde 62,3'ü) tütün kullanımının gelecekte sağlıklarına zarar vereceği konusunda endişeli veya çok endişeli olduklarını ifade etmiştir. "Sigaranın gelecekte sağlığınıza zarar vereceği konusunda endişeli misiniz?" sorusuna yüzde 46,6 "endişeliyim" yanıtını verenleri sırasıyla,

yüzde 17,2 ile “hiç endişeli değilim”, yüzde 15,7 oran ile “çok endişeliyim”, yüzde 11,6 ile “ne endişeliyim ne değilim” ve yüzde 8,9 oran ile “pek endişeli değilim” yanıtları takip etmiştir (Şekil 19).

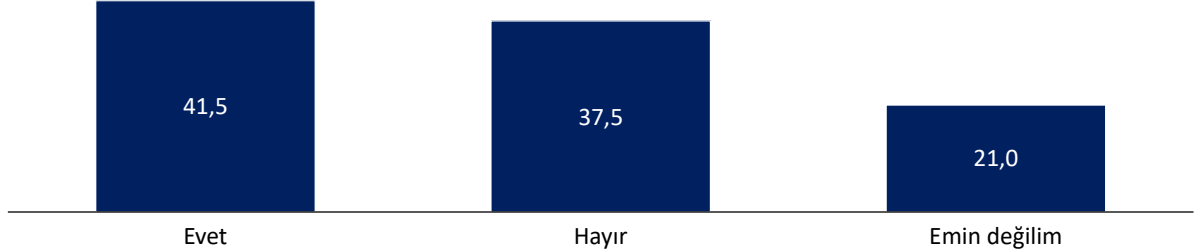
Şekil 19. “Sigaranın gelecekte sağlığınıza zarar vereceği konusunda endişeli misiniz?” sorusuna verilen yanıtlar, 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Katılımcıların yüzde 41,5'i sigarayı bırakabileceğini düşünmektedir. Mevcut kullanıcılara “İsteseniz şu anda sigarayı bırakabileceğinizi düşünüyor musunuz?” sorusu sorulduğunda, yüzde 41,5'i bırakabileceğini, yüzde 37,5'i ise bırakamayacağını belirtmektedir (Şekil 20).

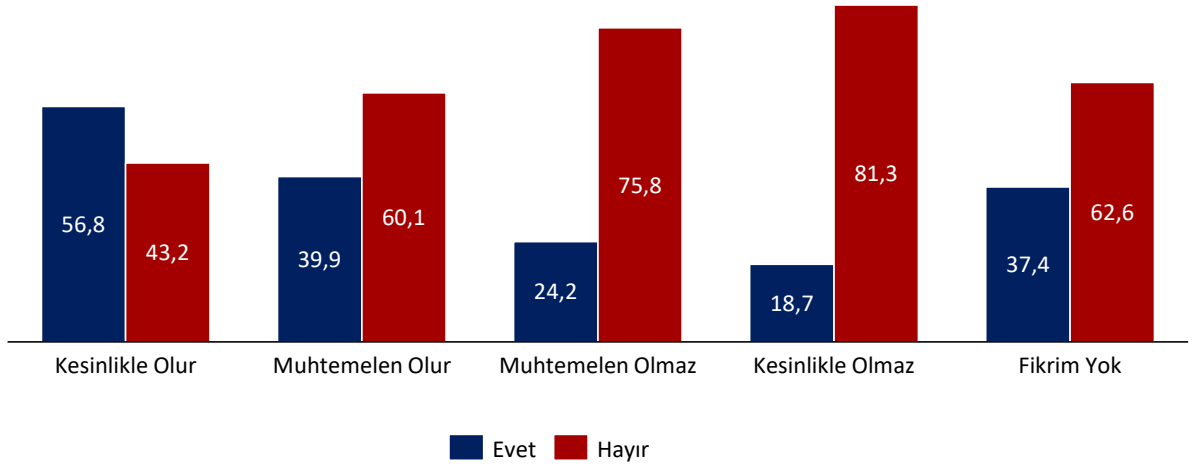
Şekil 20. “İsteseniz şu anda sigarayı bırakabileceğinizi düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar, 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigaranın ciddi bir hastalığa neden olacağını düşünenler sigarayı bırakmak isterken, bırakmak istemeyenler ise sigaranın ciddi bir hastalığa neden olmayacağına inanmaktadır. “Sizce sigara içmek akciğer kanseri gibi ciddi bir hastalığa neden olabilir mi?” sorusuna kesinlikle olur diyenlerin yüzde 56,8'i, muhtemelen olur yanıtını verenlerin ise yüzde 39,9'u sigarayı bırakmak istemektedir (Şekil 21). Diğer yandan, “muhtemelen olmaz” ve “kesinlikle olmaz” yanıtını verenlerin sırasıyla yüzde 75,8'i ve yüzde 81,3'ü sigarayı bırakmayı düşünmemektedir. Sigaranın sağlığa zararları kullanıcılarda sigarayı bırakma konusunda bir motivasyon olarak görülebilmektedir.

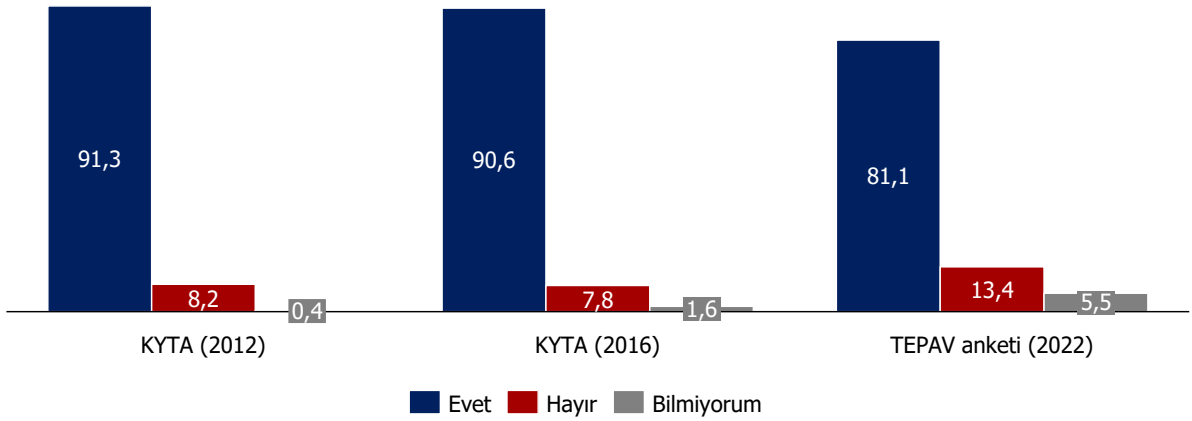
Şekil 21. "Sizce sigara içmek akciğer kanseri gibi ciddi bir hastalığa neden olabilir mi?" ve "Şu anda sigarayı bırakmak istiyor musunuz?" sorularına verilen yanıtlar, 2022, %

5. Kayıt Dışı Kullanım

Aldığı ürünlerin üstünde bandrol bulunmadığını ifade edenlerin yüzdesi 2022’de önceki anketlere göre daha yüksektir (Şekil 22). Aldığı ürünlerin üzerinde bandrol bulunmadığını ifade edenler 2012’de yüzde 8,2, 2016’da yüzde 7,8 seviyesindeyken, 2022 yılında bu oran yüzde 13,4 seviyesine ulaşmıştır. Ürünün üzerinde bandrol olup olmadığını bilmeyenlerin oranında da artış yaşanırken 10 yılda bandrollü ürünlerin satışındaki azalma oranı (yüzde 91,3’ten yüzde 81,1’e) dikkat çekmektedir.

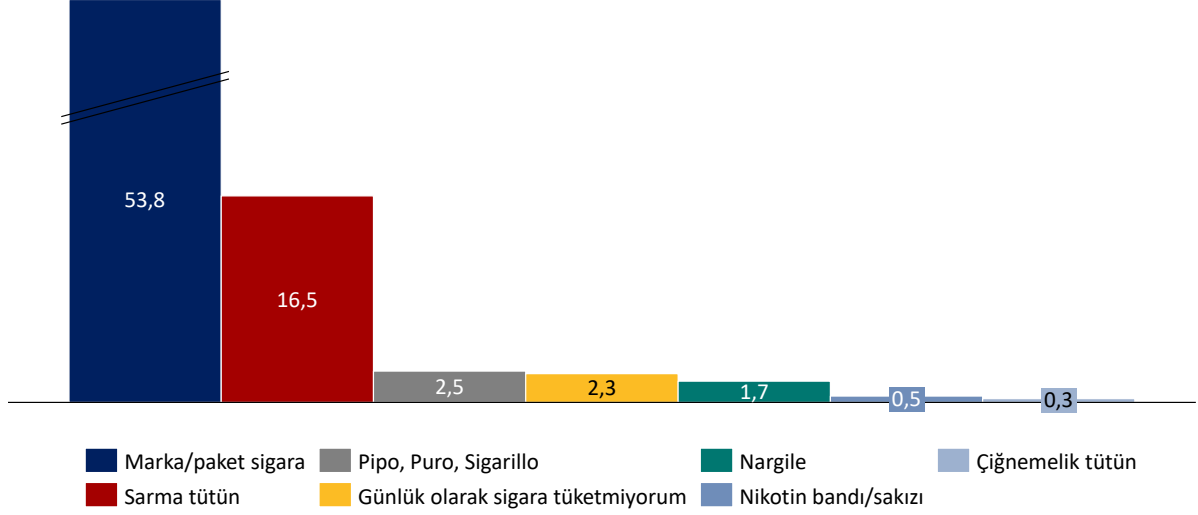
Şekil 22. "Aldığınız ürünlerin üstünde bandrol var mıydı?" sorusuna verilen yanıtlar (2012, 2016, 2022), %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Tütün kullanıcılarının büyük çoğunluğu normal şartlarda günlük olarak marka/paket sigara kullanmaktadır. Bunun yanında, tütün kullanıcılarının yüzde 16,5'i her gün düzenli olarak sarma tütün kullandıklarını belirtmiştir (Şekil 23).

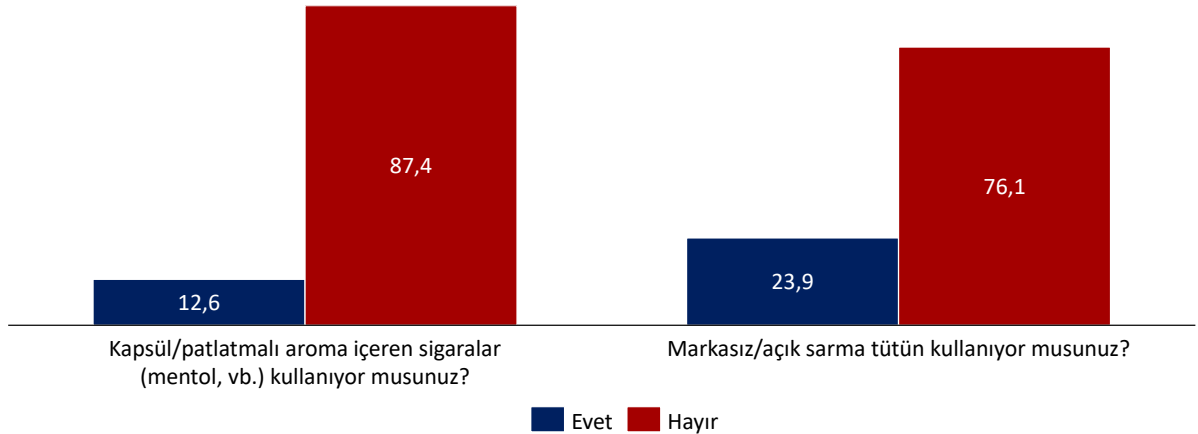
Şekil 23. "Normal şartlarda aşağıdaki ürünlerden hangilerini her gün kullanıyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtlar, 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Vergi ödenmeden kaçak olarak kullanılan tütün ürünlerinin kullanım yaygınlığını belirleme amacıyla sorulan sorular, bu ürünlerin kullanımının göz ardı edilemeyecek oranda olduğunu ortaya çıkarmıştır. Şekil 24'de görüldüğü gibi kullanıcıların yüzde 23,9'u markasız/açık sarma tütün kullandığını ifade etmiştir. Kapsül/patlatmalı aroma içeren sigaraları kullananların oranı ise yüzde 12,6 olarak ölçülmüştür.

Şekil 24. "Markasız/açık sarma tütün ve kapsül/patlatmalı aroma içeren sigaralar kullanıyor musunuz?" sorularına verilen yanıtlar, 2022, %

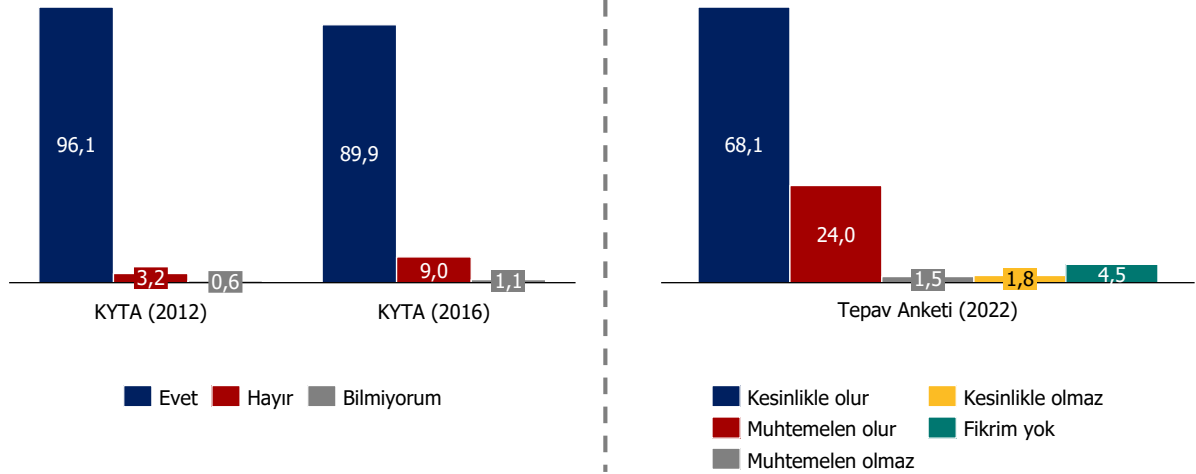
Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

6. Bilgi, Tutum ve Algı

TEPAV tarafından 2022'de gerçekleştirilen ankete göre, sigara kullanmanın kesin olarak ciddi bir hastalığa neden olacağını düşünenlerin oranı yüzde 68,1, muhtemelen neden olacağını düşünenlerin oranı yüzde 24'tür. KYTA 2012 ve 2016 verileri incelendiğinde, soruya "Evet" yanıtı verenlerin

yüzdesinin yıllar içinde yüzde 96,1'den yüzde 89,9'a gerilediği görülmektedir. 2022 yılı anketinde sigaranın ciddi hastalığa kesinlikle veya muhtemelen neden olacağını düşünenlerin payı 2012 ve 2016 yılı anketlerinde "Evet" yanıtı verenlerin yüzdesi ile kıyaslanabilir düzeydedir (Şekil 25) ; dolayısıyla Türkiye'de sigaranın sağlığa zararına ilişkin algı düzeyinde zaman içinde belirgin bir değişim olmadığı, yetişkinlerin büyük çoğunluğunun ise sigaranın zararlı olduğunu düşündüğü söylenebilir.

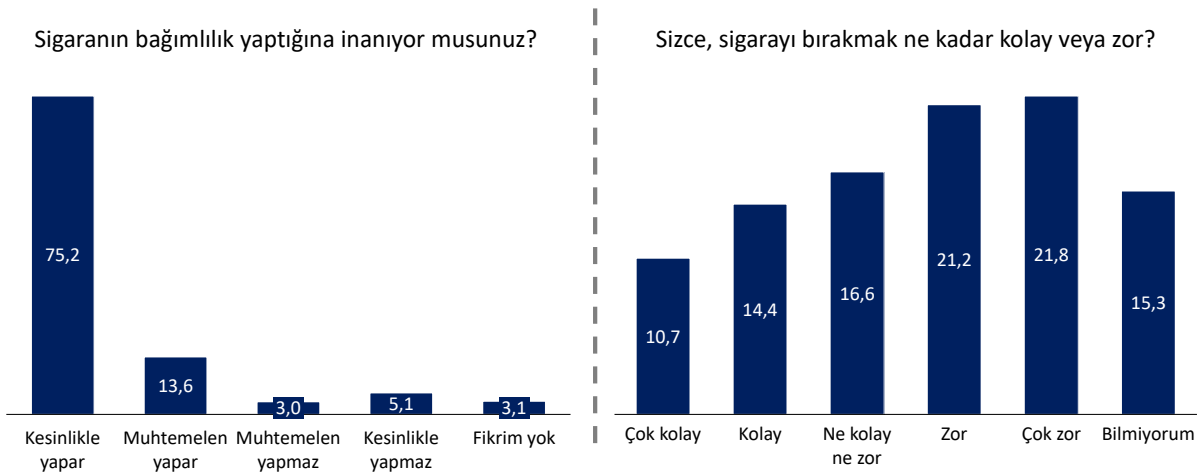
Şekil 25. "Sizce sigarayı kullanmak ciddi bir hastalığa neden olur mu?" sorusuna verilen yanıtlar, 2012, 2016, 2022, %

Kaynak: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (2012, 2016), TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Sigaranın kesinlikle bağımlılık yaptığına inananların oranı yüzde 75,2'dir (Şekil26). Aynı zamanda, tütün kullanıcılarının büyük çoğunluğu sigarayı bırakmanın zor olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların 43,0'ü sigarayı bırakmanın "zor" veya "çok zor" olduğunu ifade etmiştir.

Şekil 26. "Sigaranın bağımlılık yaptığına inanıyor musunuz?" ve "Sizce, sigarayı bırakmak ne kadar kolay veya zor?" sorularına verilen yanıtlar, 2022, %

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları

Katılımcıların önemli bir kısmı, sigara nedeniyle sağlığı olumsuz etkilenen veya vefat eden bir yakın tanıdığı olduğunu belirtmiştir. 2022 anketine göre yetişkin nüfusta sigara nedeniyle hastalanan veya

hayatını kaybeden bir yakını olanların oranı yüzde 40,9'dur (Şekil 27). Bu istatistikler sigaranın sağlık üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin toplum tarafından bilinir olduğunu göstermektedir.

Şekil 27. "Yakın tanıdıklarınızdan sigara nedeniyle hastalanan biri var mı?" ve "Sigara nedeniyle hayatını kaybeden yakın tanıdığınız var mı?" sorularına verilen yanıtlar, 2022, (en az birine evet yanıtı verenlerin ve iki soruya da hayır yanıtı verenlerin oranı %)

Kaynak: TEPAV anketi (Şubat, Haziran, Ekim, Aralık 2022), TEPAV hesaplamaları